

Tunhamn genom fem sekler

Bror Rönholm |
brorronholm@fabsy.fi

Strömmen av skärgårdsböcker fortsätter att flöda, till glädje för hembygdsintresserade, sommargäster och båturläster. Under de två senaste åren har det t.ex. kommit ut böcker om Helsingholmen, Jurmo, Jungfruskär och Rosala.

Nu står Tunhamn i turen och i likhet med de flesta verk av den här typen har en egen förankring och ett personligt intresse fungerat som drivkraft för tillkomsten.

Boken har skrivits av Malena Torvalds-Westerlund, som berättar att hon upplevt sitt livs alla somrar på ön. Förankringen går via föräldrarna Ole och Meta Torvalds som redan på 40-talet "förälskade sig i Tunhamn och dess människor".

I boken återges också några av Ole Torvalds dikter, däribland den tonsatta "Tunhamns majvals", och ett flertal av hans fotografier.

Tunhamn har en lång historia.

Det första spåret i historiska källor är från mitten av 1500-talet och det är också det första beviset på fast bosättning på ön.

Mycket tyder ändå på att bosättningen kan vara äldre än så. I varje fall har ön fungerat som fångstläger och läham också långt tidigare.

"Till det märkliga med Tunhamn hör att samma släkt haft hand om gården ända sedan 1675."

I äldre tider erbjöd Tunhamn den bästa hamnen i trakten och färdmän av skiftande slag har sökt skydd i sundet mellan Hemlandet och Västerön (Öjen), ett sund som numera är igenväxt.

På Tunhamn fanns också ett av de små sjöfararkapell som under katolsk tid bildade ett nätverk längs segelleden genom Skärgårdshavet.

Tunhamnsborna skriver "sedan generationer" öns namn med enkelt n, trots "det rådande uttalet med dubbel" och förenar egentligen på det sättet de huvudsakliga teorierna om namnet.

Enligt en teori skulle nam-

BOKEN

TUNHAMN
Fem sekler
i utskären
av MALENA
TORVALDS-
WESTERLUND
Omslag och
layout: ozo Oy
Omslagsbild:
Ole Torvalds
Litoral, 2009
140 sidor,
ca 30 euro

Tunhamn

Skärgård i svartvitt. Ett av Ole Torvalds fotografier pryder omslaget till Malena Torvalds-Westerlunds (stora bilden) bok om Tunhamn.

net komma från den tunna som utmärkte inloppet till hamnen, någonting som var brukligt redan på medeltiden och föreskrevs av Gustav Vasa.

Det är möjligt att Tunhamn befolkades just vid dessa tider, "kanske av folk med uppgift att lotsa och sköta utprickningen", skriver Torvalds-Westerlund.

En annan teori går ut på att själva gårdstunet gett upphov till namnet. Också det är möjligt med tanke på hur den äldsta bebyggelsen låg, särskilt då ordet tun också kunde beteckna röjd mark, inhägnad eller själva gården.

Till det märkliga med "enfamiljssamhället" Tunhamn hör att folket bott kvar också i tider av allmän avfolkning i skärgården, som t.ex. Stora ofreden, och att samma släkt har haft hand om gården ända sedan 1675 - med undantag för nio år på 1800-talet.

De fyra barn som i dag representerar framtiden är således den trettonde generationen.

Det är emellertid ingen enkel släktlinje enligt "far till son" som tecknas.

De hårda levnadsvillkoren illustreras bl.a. av att många, husbönder dör unga och ansvaret övertas av hustrun eller modern. I hela fyra fall mellan slutet av 1600-talet och början av 1800-talet gifter änkan om sig med den döde makens bror.

Det går förstås inte att utesluta att "verkligt tycke" uppstått, kommenterar för-

fattaren, som ändå anar att det andra äktenskapet främst var ett rationellt arrangemang; ett sätt att hålla samman gården tills sonen är gammal nog att ta över.

Också i nyare tid har kvinnorna spelat en central roll. Tre gånger i följd har en dotter tagit över gården.

Tyngdpunkten i skildringen ligger naturligt nog på 1900-talet, helt enkelt för att det är rätt tunt med material om äldre tider.

Malena Torvalds-Westerlund har dock flitigt grävt fram det som finns och återger också en del dokument. Om de flesta av boarna vet man dock föga mer än vad kyrkböckerna knapphändert berättar.

När det är motiverat bredar hon skildringen och placerar in Tunhamn i större sammanhang. Hon manar också fram en bild av hur livet kan ha tätt sig på ön i forna tider.

De senaste 110 åren kan sedan bjudas på mera handfast stoff, fylligare personporträtt och en mera detaljrik skildring av livet på gården.

Det gäller inte minst för den period som författaren kallar "Annas och Smertz tid", d.v.s. tiden mellan 1930, när Tunhamnsdottern Anna Holmgård gifte sig med "kaphornaren" Smertz Andersson och 1971, när dottern Thelma Brunström övertar gården.

Naturligt nog blir de avslutande kapitlen samtidigt en berättelse om de för-

ändringar som svept över skärgården under efterkrigstiden, på gott och ont.

Men författaren lyfter också fram en del specifika händelser, som inbördeskriget, då det var liv och rörelse eftersom Skärgårdens frikår hade Tunhamn som halt-punkt och en del tvingades stanna flera veckor på ön.

Eller "den stora midsommarsmållan" då oförsiktigt bruk av krutet från en rysk mina höll på att sluta riktigt illa. Året var 1921. Hon redogör också för det gåtfulla ljusfenomen som iaktogs då och då mellan 1902 och 1933 och som aldrig fått någon förklaring.

"Tunhamn. Fem sekler i utskären" är både text- och layoutmässigt en ganska stram bok. Författaren redogör sakligt för det hon har fått fram, utan att desto mera ge sig in på spekulationer eller "fiktionaliseringar".

En del är definitivt intressant också i ett mera övergripande perspektiv, men i likhet med andra liknande böcker är utbytet självfallet beroende av läsarens egen relation till platsen.

Boken är rikligt illustrerad med en blandning av gamla och nya bilder, allt återgivet i svartvitt.

Fördelen med den lösningen är det skapar enhetlighet och gör ett sobert intryck. Nackdelen är att en del av de nya (färg)bilderna har blivit onödigt kontrastlösa och mörka och kanske inte riktigt gör det vackra landskapet rättvisa.

AKVARELLMÅLARE
Tiiti Mendelin från
Kimito

Du är på väg att ha utställning i ryska Mari, var ligger det?

- I Volgas krök vid Ural.

Vad har du målat?

- Jag har med mig akvareller med speciella färgskalor i rött. Dans, offerfester, shamanen. Motiven är därifrån men allt på mitt sätt.

Har du varit där tidigare?

- Ja, tre gånger, med finländska forskare. År 2003 gjorde vi första resan.

Var du på ditt resällskap?

- Poeterna Sirkka Turkkia och Hannu Helin, och bildkonstnären Katja Juhola. Det är det lokala kulturministeriet som har bjudit oss. Temat för vår utställning blir "Två bilder-två dikter".

- Vi reser snart, och visar 2010 hela utställningen i Kabel-fabriken i Helsingfors, och är då värdar för Mari-konstnärer. Samarbetet med dem känns fint.

Tuffaste utmaningen med resan nu?

- Att transportera tavlor på transsibiriska järnvägen - det har jag aldrig gjort.

Monica Sandberg

Rekordår för 50-årsfirande Åbofestspel

Åbo musikfestspel som avslutades i söndags gjorde alla tiders försäljningsrekord. Biljettförsäljningen inbringade ca 40 procent mera intäkter än normalt - vilket var nödvändigt, eftersom festspelen firade sina 50 år med ett extra ambitiöst program.

13 000 åhörare besökte konserterna, av dem var 7 380 betalande. Gratiskonserter ordnades i bl.a. domkyrkan och på konstens natt.

Festspelen var samtidigt den långvariga konstnärliga ledaren Martti Rousis sjuotonde och sista. Nästa år leds Åbo musikfestspel av Topi Lehtipuu. Han ansvarar för festspelens konstnärliga planering 2010-2013.

Över 1 000 personer vill ha tillbaka Info-bladet

Över 1 000 personer i Korpo kräver att få tillbaka informationsbladet Korpo info som drogs in i och med kommunsammanläggningen. 1 149 personer har skrivit på en namninsamling som riktas till stadsstyrelsen i Västaböland. Bland undertecknarna finns både kommuninvånare och sommargäster.

Renja Leino, som är initiativtagare till namninsamlingen, lämnade in namnlistorna till kommunkansliet i går. Hon är överraskad över att så många skrivit på.

- Det är jättemånga namn. Men så är det också många som är missnöjda och frustrerade över att informationsbladet dragits in. Det här har varit ett hett samtalsämne i kommunen. Korpo info kom ut regelbundet och innehöll mycket nyttig information för invånarna, säger hon.

Stadsdirektör Folke Öhman säger dock att det inte finns några planer på att ge ut Korpo info på nytt.

- De räcker med ett informationsblad i kommunen. Vi kan inte ha flera olika blad som distribueras till olika delar av kommunen.

Öhman säger att det nuvarande informationsbladet ska utvecklas. Bland annat tänker man starta en kampanj föra att få fler företag att annonsera i bladet. Västabölands informationsblad distribueras som bilaga i Pargas Kungörelser tio gånger om året till invånarna i Pargas, Nagu, Korpo, Houtskär och Inlö. - J-OE

